

Tři slavná jména na muzejním tisku

LUDMILA MIKULÁŠOVÁ

Z pozůstalosti sběratele Ondřeje Horníka (1864–1917) pochází hudebnina s muzejní signaturou VI A 179. Je to dobový tisk skladeb Carla Philippa Emanuela Bacha (1714–1788), zkomponovaných v letech 1784–1785. Alfred Wotquenne¹ je v katalogu děl tohoto skladatele uvádí pod číslem Wq 59, Eugene Helm² v tematickém katalogu C. P. E. Bacha pod čísly H 268, 279, 281–4. Tisk vyšel vlastním nákladem Carla Philippa Emanuela Bacha v Lipsku roku 1785. Titulní list zní: „CLAVIER-SONATEN || UND || FREYE FANTASIEN || NEBST || EINIGEN RONDOS FÜR'S FORTEPIANO || FÜR || KENNER UND LIEBHABER, || SR. HERZOGLICHEN DURCHL. || PETER FRIEDRICH LUDEWIG, || HERZOGEN ZU HOLSTEIN UND FÜRST - BISCHOFEN ZU LÜBECK || UNTERTHÄNIGST GEWIDMET || UND COMONIRT || von || CARL PHILIPP EMANUEL BACH. || FÜNFTE SAMMLUNG. || LEIPZIG, || IM VERLAGE DES AUTORS. || 1785.“ Mezinárodní soupis hudebních pramenů RISM eviduje ve své databázi pod číslem A/1/1 B 91 několik desítek exemplářů tohoto tisku,³ dochovaných na územích více než deseti států Evropy, Jižní a Severní Ameriky. Pražský exemplář VI A 179 tam uveden není.

Jedinečnost této hudebniny však spočívá v rukopisných přípisech perem na titulním listu. Ten nejčinnější je psán rukou Carla Philippa Emanuela Bacha,⁴ nachází se v pravém dolním rohu: „für den Herrn || Koželuch || von || Verfaßer“. Dále tu najdeme podpisy „Worzischek“ a „Kodytek“ a také sdělení posledního majitele Ondřeje Horníka: „Darem z Kyšperka od p. || říd. uč. Kadlečka 19 11/8 03 O Horník“. Tyto rukopisné přípisy nejenže obohacují muzejní sbírku autografů, ale zároveň vypovídají mnohé o historii hudebniny.

Víme, že C. P. E. Bach věnoval tento exemplář Koželuchovi.⁵ Už zde nastává otázka, o kterého z obou bratranců – skladatelů by se mohlo jednat. Věc se zdá o to složitější, že právě v Praze působící Koželuch vlastnil sbírku hudebnin.⁶ Na posledním listu Bachovy hudebniny se nalézá soupis předplatitelů tisku se jmény např. Františka Xavera Duška, který si objednal sedm exemplářů. Mezi nimi však nenajdeme ani ve Vídni působícího Leopolda Kože-

1) WOTQUENNE, Alfred: *Thematisches Verzeichnis der Werke von Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788)*, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1905.

2) HELM, E. Eugene: *Thematic Catalog of the Works of Carl Philipp Emanuel Bach*, Yale University Press, New Haven, CT 1989.

3) *Répertoire International des Sources Musicales. Einzeldrucke vor 1800*, Band 1, Redaktion Karlheinz Schlager, Bärenreiter-Verlag, Kassel 1971, s. 165.

4) Porovnáno s faksimile Bachova zápisu, uveřejněném v encyklopedii *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil 1, Bärenreiter, Kassel etc. 1999, s. 1281–1282.

5) Psanou podobu příjmení obou bratranců (Koželuch) používám ve tvaru, jak byla uváděna samotnými skladateli a jak ji přebírají autoři hesel v novodobých odborných slovnících, např. Milan Poštolka v *The New Grove Dictionary* (2002), Kamila Hálová a Jiří Mikuláš v knize *Česká divadelní encyklopedie. Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století* (2007).

6) SCHÖNFELD, Johann Ferdinand von: *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag. Faksimile-Nachdruck der Ausgabe Wien 1796*, mit Nachwort und Register von Otto Biba, Musikverlag Emil Katzbichler, München 1976, s. 144.

lucha (1747–1818), ani pražského skladatele Johanna Antona Koželucha (1738–1814). Východiskem nám mohou být jména pozdějších majitelů hudebniny, které udávají přípis: „Worzischek“, „Kodýtek“, „z Kyšperka od ... Kadlečka“. Prvně zmíněný podpis patří skladateli Janu Hugovi Voříškovi (1791–1825).⁷ Literatura⁸ poukazuje na Voříškovo přátelství s Kateřinou Cibbini, dcerou Leopolda Koželucha, a snad i se samotným Leopoldem Koželuchem. Kateřina Cibbini hrála s Voříškem dua, v roce 1818 podala žádost knížeti Trautmansdorffovi ve Voříškův prospěch ohledně uprázdněného místa dvorního varhaníka ve Vídni. Jan Hugo Voříšek jí věnoval skladbu „Variations brillants sur le Theme ... La Sentinelle op. 6“ (Zuckerová I-6), ve verzi pro dva klavíry, vydané tiskem u P. Mechettiho ve Vídni. Je pravděpodobné, že díky tomuto přátelství s rodinou Leopolda Koželucha se mohla hudebnina dostat do Voříškova majetku.

Dalším podepsaným na Bachově hudebnině je Voříškův švagr a první životopisec Václav Kodýtek (1787–1872), žijící ve Vamberku. Způsob, jak se tisk mohl objevit v Kyšperku (dnešním Letohradě), osvětlují další Voříškovy příbuzenské vztahy. Na konci svého života pobýval, onemocnělý tuberkulózou, v rodném kraji u svého bratra Františka Voříška (1784–1843).⁹ Ten se také stal, dle skladatelovy závěti, jeho univerzálním dědicem. Soupis majetku při úmrtí Jana Huga Voříška ve Vídni obsahuje též fortepiano, housle s pouzdem a hudebniny.¹⁰ A právě mezi nimi mohl být tisk Bachových skladeb s vlastnoručním věnováním Koželuchovi, pokud ho skladatel nevěnoval bratrovi již za svého života. Mohl ho také věnovat švagrovi Václavu Kodýtkovi a teprve od něj by se hudebnina dostala k Františku Voříškovi, který měl zřejmě jako jediný z rodiny vazby na Kyšperk. František Voříšek, univerzální dědic majetku Jana Huga Voříška, kněz v Kyšperku, Petrovicích a Nekoři, v Kyšperku také zemřel¹¹ a hudební pozůstalost svého bratra Jana Huga v tomto městě zanechal. To dokazuje skutečnost, že Voříškův nástupce v děkanské funkci v Kyšperku, Anton Buchtel, nabídl autografy z pozůstalosti Jana Huga Voříška (mezi nimi i skladatelův vlastní soupis skladeb, na kterém je Buchtelův přípis vídeňské Gesellschaft der Musikfreunde.¹²

Sledováním historie vlastnictví jednoho muzejního exempláře vše nasvědčuje tomu, že to byl Leopold Koželuch, komu Carl Philipp Emanuel Bach písemně věnoval svůj tisk. Je to poznatek, který může doplnit obraz vztahů mezi jednotlivými hudebními rodinami, zde konkrétně mezi Carlem Philippem Emanuelem Bachem a Leopoldem Koželuchem a mezi rodinami Leopolda Koželucha a Jana Huga Voříška. V tom spočívá nepopíratelný význam tohoto pramene.¹³

7) Porovnáno s faksimile Voříškova podpisu, viz ZUCKEROVÁ, Olga: *Jan Hugo Voříšek (1791–1825). Thematic Catalogue*, odpovědný redaktor Ladislav Ščerbaníč, Editio Bärenreiter, Praha 2003. Faksimile uveřejněné v knize i přípis na hudebnině VI A 179 je podpis psaný latinkou. Autografní hudebnina v Českém muzeu hudby (sign. X A 206) má podpis psaný švabachem.

8) Např. BUŠEK, Jan: *Za naší hudební minulostí. Jan Václav Voříšek*, Hudební výchova (list Československé Jednoty hudebních stavů), roč. 12, 1931, č. 2, s. 24–26. POŠTOLKA, Milan: *Leopold Koželuh. Život a dílo*, Státní hudební vydavatelství, Praha 1964, s. 37 a 56. VOJTÍŠKOVÁ, Lenka: *Kateřina Cibbini-Koželuhová, Zprávy Bertramky*, 1961, č. 29, s. 4. ZUCKEROVÁ, Olga: *Jan Hugo Voříšek (1791–1825): Thematic Catalogue*, viz pozn. 7, s. 9, 34, 92.

9) ŠTĚDRŮ, Bohumír: *Voříšek Jan Václav (Hugo)*, in: *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 2., Státní hudební vydavatelství, Praha 1965, s. 908.

10) BUŠEK, Jan: *Za naší hudební minulostí. Jan Václav Voříšek*, viz pozn. č. 8, č. 8, s. 117.

11) ŠTĚDRŮ, Bohumír: *Voříšek František*, in: *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 2., Státní hudební vydavatelství, Praha 1965, s. 907–908.

12) ZUCKEROVÁ, Olga: *Jan Hugo Voříšek (1791–1825): Thematic Catalogue*, viz pozn. 7, s. 12.

13) Studie vznikla v rámci výzkumného záměru MK00002327202.

Three Famous Names on One Museum Print

LUDMILA MIKULÁŠOVÁ

Among the museum's holdings from the estate of the collector Ondřej Horník (1864-1917) is a music print with the catalogue number VI A 179: a period print of pieces by Carl Philipp Emanuel Bach (1714-88) which he composed in 1784-85. Alfred Wotquenne¹ lists them in his catalogue of the composer's works under the number Wq 59, and Eugene Helm² in his thematic catalogue under numbers H 268, 279, and 281-4. The print was issued by the composer at his own expense in Leipzig in 1785. The title page reads (translated from the original German):

KEYBOARD SONATAS || AND || FREE FANTASIES || AS WELL AS || SEVERAL RONDOS FOR THE FORTEPIANO || FOR || CONNOISSEURS AND MUSIC LOVERS, || TO HIS DUCAL HIGHNESS || PETER FRIEDRICH LUDEWIG, || DUKE OF HOLSTEIN AND PRINCE-BISHOP OF LÜBECK, || MOST SERVILELY DEDICATED || AND COMPOSED || by || CARL PHILIPP EMANUEL BACH. || FIFTH COLLECTION. || LEIPZIG, || PUBLISHED BY THE COMPOSER. || 1785.

The RISM international list of musical sources shows several dozen copies of this print in its database under number A/I/1 B 91,³ preserved in more than ten countries of Europe, South America, and North America, but does not include the one in Prague.

The uniqueness of the copy in Prague lies in its manuscript annotations in ink on the title page. The most valuable, written in the hand of Carl Philipp Emanuel Bach himself,⁴ is in the lower right corner: 'for Mr. Kozeluch from the composer'. We also find here the signatures 'Worzischek' and 'Kodýtek', and the following information from the last owner, Ondřej Horník: 'A gift from Kyšperk, from the head teacher Kadleček 19 11/8 03 O Horník'. These manuscript annotations not only enrich the museum's collection of autographs but also tell us much about the history of this print.

We know that C.P.E. Bach gave this copy to somebody named Kozeluch (Koželuch).⁵ Here arises the question of which of the two brother composers by this name might be

1) WOTQUENNE, Alfred. *Thematisches Verzeichnis der Werke von Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788)*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1905. 109 pp.

2) HELM, E. Eugene. *Thematic Catalog of the Works of Carl Philipp Emanuel Bach*. New Haven, CT: Yale University Press, 1989.

3) *Répertoire International des Sources Musicales : Einzeldrucke vor 1800*. Vol. 1, ed. Karlheinz Schlager. Kassel: Bärenreiter-Verlag, 1971. p. 165.

4) Compared with a facsimile of his handwriting published in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik begründet von Friedrich Blume*. Kassel: Bärenreiter, 1999. Personenteil 1, pp. 1281-82.

5) I spell the name Koželuch as it was spelled by the two brother composers Koželuch themselves, and as adopted in modern dictionaries, e.g. by Milan Poštolka in *The New Grove* (2002) and by Kamila Hálová and Jiří Mikuláš in *Česká divadelní encyklopedie* (A Czech Theatrical Encyclopaedia, 2007).

involved. The matter is more complicated in that the Koželuch who lived in Prague owned a collection of music manuscripts and prints.⁶ On the last page of the C.P.E. Bach print is a list of subscribers thereto, including e.g. František Xaver Dušek who ordered seven copies. But among them we find neither Leopold Koželuch (1747-1818), who worked in Vienna, nor the Prague composer Johann Anton Koželuch (1738-1814).

A starting point for us can be the names of later owners of the print, indicated by the signatures and annotations thereon: 'Worzischek', 'Kodytek', and 'Kadleček'.

The first of these is the signature of the composer Jan Hugo Voříšek (1791-1825).⁷ Literature refers to his friendship with Kateřina Cibbini, the daughter of Leopold Koželuch, and perhaps with Leopold Koželuch himself.⁸ Kateřina Cibbini played duets with Voříšek, and in 1818 submitted an application to Prince Trautmansdorff on Voříšek's behalf for the vacant position of court organist in Vienna. Voříšek dedicated to her his *Variations brillants sur le Theme [...] La Sentinelle op. 6* (Zuckerová I-6) in its version for two pianos, published by P. Mechetti in Vienna. Thus it is easily imaginable that the C.P.E. Bach print came into Voříšek's possession thanks to his friendship with the family of Leopold Koželuch.

The signature 'Kodytek' is undoubtedly that of Voříšek's brother-in-law and first biographer Václav Kodytek (1787-1872), who lived in Vamberk. As for the village of Kyšperk (today called Letohrad), where Horník noted he received the print as a gift from the teacher Kadleček, that was the last place of residence of Voříšek's brother František (1784-1843), a priest,⁹ with whom the composer lived the last part of his life while ill with tuberculosis¹⁰ and to whom he left all his possessions in his will. The list of those possessions, made upon the composer's death in Vienna, includes a fortepiano, a violin with case, and unspecified items of musical notation—¹¹which may or may not have included the C.P.E. Bach print. It is possible that the composer gave the print to his brother while still alive, or that he gave it to his brother-in-law Václav Kodytek from whom it then came to his brother. In any case, the brother František evidently left the composer's musical bequest in Kyšperk, because his successor as dean there, Anton Buchtel,

6) SCHÖNFELD, Johann Ferdinand von. *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag: Faksimile - Nachdruck der Ausgabe Wien 1796*. With afterword and index by Otto Biba. Munich: Musikverlag Emil Katzbüchler, 1976. Chapter 5, 'Liebhaber, welche Sammlungen von verschiedenen Musikalien besitzen', p. 144.

7) Compared with a facsimile of his signature in ZUCKEROVÁ, Olga. *Jan Hugo Voříšek (1791–1825): Thematic Catalogue*, ed. Ladislav Ščerbaníč. 1st ed. Prague: Editio Bärenreiter, 2003. Both this facsimile and the signature on the print VI A 179 are written in Latin script. An autograph musical manuscript in the Czech Museum of Music (catalogue number X A 206) has the signature in cursive script (Schwabach).

8) E.g. BUŠEK, Jan. 'Za naší hudební minulostí: Jan Václav Voříšek' (In Pursuit of Our Musical Past...), in *Hudební výchova: list Československé Jednoty hudebních stavů*. 1931, Vol. 12, No. 2, pp. 24-26. POŠTOLKA, Milan. *Leopold Koželuh: život a dílo*. Prague: Státní hudební vydavatelství, 1964, pp. 37 and 56. VOJTÍŠKOVÁ, Lenka. 'Kateřina Cibbini-Koželuhová'. *Zprávy Bertramky*. 1961, No. 29, p. 4. ZUCKEROVÁ, Olga. *Jan Hugo Voříšek (1791-1825): Thematic Catalogue*, pp. 9, 34, and 92.

9) He served as a priest in Kyšperk, Petrovice, and Nekoř. See ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. 'Voříšek František'. In *Československý hudební slovník osob a institucí* (Czechoslovak Musical Dictionary of Persons and Institutions), 1st ed., Vol. 2. Prague: Státní hudební vydavatelství, 1965, pp. 907-08.

10) ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. 'Voříšek Jan Václav (Hugo)'. In *Československý hudební slovník osob a institucí*, 1st ed., Vol. 2. Prague: Státní hudební vydavatelství, 1965, p. 908.

11) BUŠEK, Jan. 'Za naší hudební minulostí: Jan V. Voříšek'. In *Hudební výchova: list Československé Jednoty hudebních stavů*. 1931, Vol. 12, No. 8, p. 117.

offered autographs from the composer's estate to the Gesellschaft der Musikfreunde in Vienna.¹²

Everything learned from tracing the history of ownership of this print indicates that the Koželuch to whom Carl Philipp Emanuel Bach gave it was Leopold. This conclusion adds to our understanding of relations among various musical families, here specifically between C.P.E. Bach and Leopold Koželuch and between the families of Leopold Koželuch and Jan Hugo Voříšek, and for this reason we can say that the museum's copy of the print constitutes an important historical source.¹³

Jan Václav Hugo Voříšek

Litografie / Lithograph, ca. 1820
NM-ČMH 1, F 42

12) These autographs included the composer's own list of his works with an annotation by Buchtel. See ZUCKEROVÁ, Olga. *Jan Hugo Voříšek (1791-1825): Thematic Catalogue*, p. 12.

13) This study originated as part of a research project of the Ministry of Culture, No. MK00002327202.